

Od učenja u zajednici do gospodarskog oporavka: zašto je osjećaj 'mjesta' važan

Bronwen Cohen

Urednica Bronwen Cohen, predstavlja koncept zajedništva, istražujući ulogu odgojno-obrazovnih dječjih službi u razvijanju i poticanju djetetova osjećaja pripadnosti i razumijevanja vlastitog identiteta.

Škotski slikar John Bellany je u razgovoru za ovaj broj časopisa *Djeca u Europi* istaknuo 'da voli razgovarati o svom djetinjstvu, te da ga već dugo vremena slika'. Njegove slike odražavaju snažan osjećaj pripadanja mjestu njegova odrastanja, vidljivom u morskim i pejzažnim motivima, te ljudima, ribarskim brodicama i ribama koje slika. Slikarevo djetinjstvo u dvije lokalne ribarske zajednice na istočnoj obali Škotske ostalo je zarobljeno u njemu, još dugo nakon što je napustio oba mjesta. Istraživanja jednog kanadskog neuroznanstvenika ukazuju na ulogu koju mjesta odrastanja igraju u sjećanjima - poput podsjetnika koji, čak i kad nisu aktivni, asociraju na određena mjesta ili događaje. Na taj se način određena mjesta ili događaji mogu vratiti u sjećanje i desetljećima kasnije iz golemog broja memoriranih podataka u mozgu. 'Mjesto' može poslužiti kao snažna pomoćna memorija (*aide memoire*)¹.

Psiholozi nam govore kako naša iskustva i razumijevanje 'mjesta', te stvarno fizičko okruženje i socijalna mreža povezana s njim, mogu poput najuže obitelji imati trajan utjecaj na naš cjelokupan život. 'Živimo, radimo, učimo i razgovaramo u okviru značenja koja stvaramo u suživotu s drugim osobama, s kojima na ritualan i simbolički način dijelimo zajedničke akcije i iskustva, prenosimo znanja, vještine i vjerovanja o svijetu. Naše pojedinačne sudbine, naše jedinstvene 'osobne, narativne povijesti', ovise o zdravom odnosu i uvažavanju u toj međusobnoj interakciji, o privrženosti i poetičnosti odnosa s

obitelji i sa zajednicom, o tome koliko nas one cijene, potpomažu i vode kroz sve faze našeg razvoja, te o tome koliko im mi uzvraćamo.'²

'Mjesto' nije dakle objekt, već prije jedan proces - koji postaje stvaran tek kroz naše djelovanje i angažman. Ali 'mjesto odrastanja' i zajednica, na isti način kao i sama obitelj, mogu oblikovati dječje živote, dajući im osjećaj identiteta, društvenih veza i razumijevanja svijeta u kojem žive. Taj osjećaj za 'mjesto' uključuje ne samo sadašnjost, već i budućnost: razumijevanje 'prošlih odnosa i veza', a posredovano je preko obitelji, lokalne zajednice i njezinih službi. Taj se osjećaj može prenijeti i kasnije, kad djeca postanu starija, kroz percepciju budućnosti - njihovu vlastitu i lokalne zajednice u kojoj žive.

Ovaj broj časopisa razmatra važnost 'mjesta odrastanja' i lokalnu zajednicu, te njihov odnos prema dječjim odgojno-obrazovnim ustanovama i uslugama iz različitih perspektiva. Prvo razmatramo ulogu institucija za djecu u unapređenju okruženja u kojem djeca borave i kompenzaciji onog što sve češće vidimo kao fizičko sužavanje dječjeg svijeta u modernim, industrijaliziranim društvima. Rita Haberkorn komentira kako se današnja djeca rijetko susreću sa svojim vršnjacima iz najbližeg susjedstva. Dječje se aktivnosti odigravaju na ograničenom broju mjesta koja su poput 'otoka' koje odrasli kontroliraju i njima upravljaju. Ona poziva dječje vrtiće da dopuste 'životu da uđe u njih' te da razviju povezanost sa susjedima i lokalnom zajednicom. Marzena Lotys prenosi dječje komentare iz ruralnih krajeva Poljske o tome što im na selu

nude dječji vrtići i što im to znači. Petogodišnjak Krzys se žali kako on, za razliku od njegovog bratića, ne može ići u vrtić, jer tamo gdje živi vrtića nema, pa kaže: 'Meni je dosadno.' Pogledat ćemo što odgojno-obrazovne ustanove mogu ponuditi djeci kako bi kod njih potaknule i razvile osjećaj pripadanja mjestu odrastanja i lokalnoj zajednici. Kako je zamijećeno na simpoziju o *učenju u zajednici* prije nekoliko godina - *učenje u zajednici* i nije sasvim nova ideja. Američki reformator obrazovanja John Dewey opisao je problem škola koje su se udaljile od vlastite lokalne zajednice, još krajem devetnaestog stoljeća. 'Sa stajališta djeteta, strašan je gubitak u školama djetetova nemogućnost da na bilo koji potpun i slobodan način iskoristi iskustva koja stekne izvan škole, dok, s druge strane, ono što nauči u školi nije u stanju primijeniti izvan škole u svakodnevnom životu.'³ Ovo je ne samo problem odgoja i obrazovanja djece, već i problem njihovih lokalnih zajednica. Tijekom vremena ovaj je problem posebno zamijećen u ruralnim zajednicama, kako se povećavao broj godina školovanja. Karl Jan Solstad i Anne Sofie Skogvold opisuju kako je povećavanje godina obveznog školovanja u Norveškoj, još tamo sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća, usmjerilo pažnju na implementaciju lokalnog društvenog, gospodarskog i kulturnog života u školski kurikulum. Wenche Rønning pokazuje kako je pravo na odgojno-obrazovnu skrb od prve godine života za svu djecu u Norveškoj postalo općeprihvaćen pristup svim ustanovama ranog odgoja i obrazovanja.

Norveška je poznata po svom razumijevanju i prihvaćanju *učenja u zajednici*, kako na nacionalnoj tako i na regionalnoj razini. No, brojni primjeri u kojima dječji vrtići i škole pokušavaju preuzeti ovakav pristup odgoju i obrazovanju, mogu se pronaći i u drugim sredinama. Jedan od tih primjera, koji ovdje predstavljamo, opisuje Will Coleman. On prikazuje malo ribarsko selo u Cornwallu na jugozapadu Velike Britanije, koje je razvilo svoj vlastiti projekt *učenja u zajednici*.

Učenje o 'mjestu' pridonosi razvoju osjećaja vlastitog identiteta i pripadanja kod djece. U brojevima 12 i 13 časopisa Djeca u Europi otkrili smo da djeci, pripadnicima lokalnog stanovništva ali i 'došljacima', osjećaj 'mjestu' može imati višestruka značenja. Ovdje otkrivamo kako 'mjesto', kultura i identitet utječu na djecu na brojne načine.

Na Novom Zelandu, jednako kao i u Norveškoj, vlada je potaknula razvoj kurikuluma temeljenog na učenju u zajednici, a ovom inicijativom koja je bila dio obrazovnih reformi iz 1989. godine željelo se još veći naglasak dati multikulturalnom karakteru ove zemlje. Novozelandski autori Aroaro Tomati i Erana Hond-Flavell opisuju rad maorskog dječjeg vrtića u kojem je glavni odgojni koncept sažet u maorskom pojmu *whānau* (koji uključuje obitelj kao cjelinu, njezine pojedine članove, te širu obitelj). Taj koncept najbolje opisuje rad dječjeg vrtića koji za djecu želi 'izboriti povratak i očuvanje naše kulture, povijesti, našeg identiteta, samopoštovanja, te osjećaja pripadanja'.

Chris Pascal i Tony Bertram pišu o projektu *Djeca prelaze granice*, koji dokumentira emigrantske priče roditelja-doseljenika u pet zemalja. Clare Meade i Karen Fairfax-Cholmeley opisuju jedan program međugeneracijskog učenja razvijen u Engleskoj, posebno usmjeren na siromašnija gradska područja. U njemu se razmjenom životnih priča među obiteljima u zajednici 'pomaže izgradnja razumijevanja kultura koje u njima egzistiraju'. Ipak, autorice ističu da iako obiteljsko međugeneracijsko učenje može biti korisno u razumijevanju nejednakosti i problema, najbolje obiteljsko učenje jest ono koje se temelji na 'modelu osnaživanja' u smislu znanja i kulturnog bogatstva obitelji, i to mnogo više nego ono utemeljeno na modelu 'nedostatka znanja', u kojem se roditelji doživljavaju kao oni kojima nedostaju stručna znanja i pedagoške vještine. A slična poruka stiže i od Jagode Novak, koja izvještava o

projektu podrške odgoju i obrazovanju romske djece u Hrvatskoj. Dječje službe u odgoju i obrazovanju u vrtićima i nižim razredima osnovne škole mogu odigrati važnu ulogu u pomaganju djeci da razumiju sebe i svoje lokalno okruženje. Ali, u mnogim seoskim područjima, a osobito u onima koja su suočena s problemom male i raštrkane populacije, pristup ovim službama može biti problematičan. Ovdje razmatramo pristupe i modele koji se koriste u svladavanju tih poteškoća. Francesco Di Iacovo opisuje novi pristup u talijanskoj pokrajini Toskani, gdje postoji suradnja Sveučilišta u Pisi i toskanske regionalne uprave. Ukazuje nam na koristi koje proizlaze iz jačih veza između ruralnih područja i urbanih centara, kao i inovativnog, multifunkcionalnog pristupa u pružanju odgoja i obrazovanja. Di Iacovo i Grazia Faltoni ističu neke od novih modela i njihovu širu gospodarsku i društvenu važnost u samoj Toskani, dok Anna Pelloni opisuje sličan razvoj u pokrajini Emilia Romagna. Ovakav razvoj potpomogli su novi regionalni propisi i zakonodavstvo, kao i financiranje - koje je potpomogla i Europska unija. Jedan je od problema ruralnih područja i to što su nacionalni modeli često razvijani prema potrebama urbanih područja. No inicijativa portugalske vlade iz ranih 90-ih godina da razvije klaster odgojno-obrazovnih usluga, pokazala je da ovaj nacionalni model može biti primjenjiv i u ruralnim područjima. Luis Ribeiro govori o tome kako vertikalni klaster, koji povezuje jaslice, vrtiće, osnovne i srednje škole, nudi prednosti kontinuiteta i ravnoteže u razvijanju aktivnosti za djecu, obitelji i lokalne zajednice, te pomaže jačanju lokalnog identiteta. Florence Pirard piše o novim 'mrežnim' modelima za profesionalni razvoj, koji se razvijaju radi prevladavanja izolacije odgojno-obrazovnih servisa u pokrajini Luxembourg u južnoj Belgiji. Eric Rossi govori o tome da ukoliko Francuska u svojim ruralnim područjima želi dostići ambiciozno postavljene ciljeve u pružanju odgojno-obrazovnih usluga u vrtićima, jednostavno mora iznaći nova rješenja.

Nasuprot tome, od Pauline Ansel-Henry također saznajemo kako je Danska riješila jedan drugi geografski problem: kako djeci iz urbanih sredina omogućiti doživljaj prirode i sela. Ona govori o povijesti danskih dječjih vrtića, u kojima se gradskoj djeci omogućavao doživljaj igranja u šumi ili brige o životinjama, te o švedskom istraživanju koje pokazuje koliko su za djecu važna takva iskustva igara na otvorenom.

A što je na razini EU učinjeno u rješavanju ovih problema? Androulla Vassiliou, povjerenica EU za obrazovanje, kulturu, višejezičnost i mlade, objašnjava kako Europska unija sve više ulaže u cjeloživotno učenje, kako u ruralnim, tako i urbanim područjima. Novi strateški okvir, usvojen 2009. godine, određuje predškolski odgoj i obrazovanje jednim od važnih područja ulaganja i unapređenja usluga, no pomoci su također planirani i u kontekstu poljoprivredne i razvojne politike - što pokazuju i neki primjeri u ovom broju časopisa. John Bryden, predsjednik Međunarodne mreže ruralnih područja (*International Rural Network*), vjeruje kako se na razini Europske unije mora dati fleksibilnija potpora lokalnim potrebama koja nije ugurana u 'usko postavljene' pokazatelje obrazovne učinkovitosti, kakve danas koriste mnoge europske zemlje u nedostatku boljih i primjerenijih metoda. Takozvani PISA indikatori, razvijeni izvan Europske unije, utječu na predškolski i školski odgoj i obrazovanje te su, po Brydenovim riječima, posebno neiskoristivi u ruralnim sredinama. Ova problematika uvelike pokazuje kako možemo poduprijeti djecu u razvoju njihovog 'osjećaja za mjesto', te nudi mnoge primjere ostvarenja ovoga cilja. Ovim se pokazuje i kako takav odgoj i obrazovanje može pridonositi gospodarskom, društvenom i kulturnom razvoju tih lokalnih zajednica. No, mnogo se više može i treba učiniti kako bi se ovi novi interdisciplinarni pristupi razmjenjivali i podržavali. Možda rješenja trebaju biti lokalna, ali nacionalni program odgoja i obrazovanja, evaluiranja i istraživanja uistinu zahtijeva bolji, sustavniji paneuropski program i mnogo kvalitetnije informacije o stupnju i vrsti odgoja i obrazovanja u svim gradskim, prigradskim i seoskim regijama - kao i bolje određenje Europske unije prema ovome problemu.

Bronwen Cohen je glavna urednica časopisa Djeca u Škotskoj, te članica uredništva časopisa Djeca u Europi.
bcohen@childrenscotland.org.uk

1 Tulving E. (2005), *Episodic memory and autoeogenesis*. U: Terrace & Metcalfe (ur.) *The Missing Link in Cognition*. NY, OUP.

2 Frank B., Trevarthen C. (u tisku), *Intuitive Meaning: Supporting Impulses for Interpersonal Life in the Sociosphere of Human Knowledge, Practice and Language*. U: Foote et al., *Moving Ourselves, Moving Others: The Role of (E) Motion for Intersubjectivity, Consciousness and Language*. John Benjamin.

3 Cited, Arkleton Trust (2004) *Place-based Education and Rural Development* (www.arkletontrust.co.uk).